

УДК 332.33:502.35.63

ЗЕМЕЛЬНО-АГРОТЕХНІЧНИЙ ПАСПОРТ сільськогосподарського підприємства –

ОСНОВА ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Дмитро ДОБРЯК,

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН України,
завідувач кафедри управління
земельними ресурсами Національного
університету біоресурсів
і природокористування України

Євген БУТЕНКО,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління
земельними ресурсами Національного
університету біоресурсів
і природокористування України

Обґрунтовано склад і зміст земельно-агротехнічного паспорту сільськогосподарського підприємства — основи екологобезпечного використання земельних угідь та відтворення земельних ресурсів. Він слугуватиме надійним документом щодо контролю за раціональним використанням, охороною та відтворенням продуктивності земель підприємства.

Ключові слова: *агротехнічний паспорт, екологобезпечне використання земельних угідь, відтворення продуктивності земель, агроформування ринкового типу.*

■ ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Земельний фонд України характеризується з одного боку ґрунтовим покривом, в якому переважають родючі чорноземні ґрунти, з другого — процеси деградації ґрунтів охоплюють практично всю його територію. Це зумовлено тим, що головну роль тут відіграють процеси, які пов'язані з використанням земель.

Надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема, необґрунтоване збільшення площ просапних культур. Втрати від ерозії вимірюються сотнями мільйонів гривень на рік. Знищуються найродючіші шари ґрунту, його найваж-

ливішої складової — гумусу, погіршення фізичних та фізико-хімічних властивостей. Значно зростають площі кислих, засолених, осолонцюваних ґрунтів, що також є наслідком прорахунків у використанні земель. Шаблонність підходів до використання земель особливо неприпустимо в Україні, яка, маючи велику протяжність у широтному і меридіальному напрямках, охоплює дуже відмінну за агрокліматичними показниками територію.

Зважаючи на строкатість умов клімату, будову земної поверхні, якість ґрунтового покриву та придатність його для вирощування сільськогосподарських культур, напрями використання орних земель мають бути всебічно обґрунтованими. В першу чергу це стосується землеробства, яке повинно бути максимально пристосоване до місцевих екологічних умов, які диференціюються відповідно до природно-сіль-

ського господарських регіонів. На цьому слід наголосити тепер, коли змінюються системи господарювання, створюються нові землевлодіння і землекористування. В цих умовах відповідно до Конституції України держава повинна здійснювати контроль за використанням, охороною та відтворенням земельних ресурсів. Його можна реалізувати на основі розробки земельно-агротехнічних паспортів на кожне сільськогосподарське підприємство.

■ ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах широкомасштабного здійснення земельної реформи на території сільськогосподарських підприємств України відбулися значні перетворення, які змінили організаційно-правові та організаційно-територіальні форми власності на землю і господарювання на ній.

Так, на сучасному етапі земельної реформи створені нові організаційно-правові форми господарювання на засадах приватної

■ АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням екологобезпечного землекористування на засадах сталого розвитку присвячені наукові праці таких вчених як Бабміндра Д.І., Будзяк О.С., Волков С.М., Добряк Д.С., Канааш О.П., Мартин А.Г., Новаковський Л.Я., Першин П.М., Тихонов А.Г., Трегобчук В.М., Третьак А.М. та ін. Водночас залишається дискусійним широке коло питань щодо формування екологобезпечного сільськогосподарського землекористування на засадах сталого розвитку та дієвого контролю за цим процесом.

Мета статті — обґрунтувати механізм контролю за раціональним використанням, охороною та відтворенням земельних ресурсів у сучасних умовах на місцевому рівні.

власності, а саме: 7819 — господарчі товариства, 4333 — приватні підприємства, 1001 — виробничі кооперативи, 42101 — фермерські господарства, 345 — державні підприємства, 1553 — підприємства інших форм господарювання [7, с.51]. Як правило, ці новоутворені господарства використовують свої землі без належної організації їхньої території та відповідної науково-обґрунтованої системи сівозмін, що призводить до виснаження і втрат родючості ґрунтів та розвитку деградаційних процесів.

Історичний досвід України і зарубіжних країн показує, що реальним механізмом наведення порядку у використанні земель, регулюванні земельних відносин і переоблаштуванні території може бути тільки землеустрій.

Першим кроком наведення порядку у використанні та охороні земель за цих умов може бути розробка такого виду землевпорядної документації як земельно-агротехнічний паспорт на новоутворені агроформування.

Як приклад ілюстрації методичного підходу щодо створення

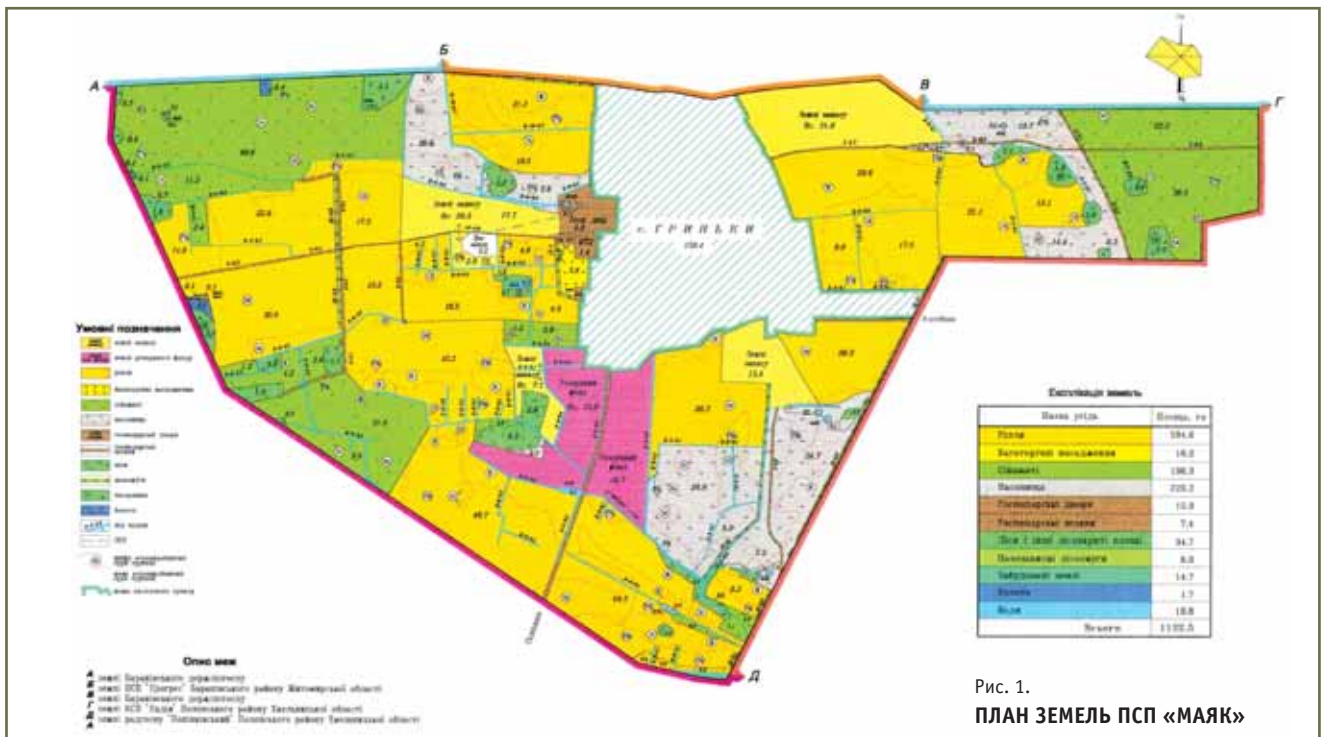

Рис. 1. ПЛАН ЗЕМЕЛЬ ПСП «МАЯ»

такої землевпорядної документації наводимо розробку земельно-агротехнічного паспорту приватного сільськогосподарського підприємства «Маяк» Житомирської області. Метою розробки земельного-агротехнічного паспорту є перш за все надання допомоги новоутвореним господарствам у виборі подальшого напрямку щодо ефективного використання земель в нових економічних умовах та забезпеченні відтворення родючого ґрунтового покриву.

У господарстві площа земель становить 893,8 га сільськогосподарських угідь, із них ріллі — 783,9 га, в тому числі орних земель: у приватній власності — 2,3 га, державній — 33,2 га, у власників земельних часток (паїв) — 448,4 га, землі спільної суміжної власності (господарські шляхи, лісові смуги) — 70,3 га. Паспорт вміщує графічну та аналітичну інформацію, яка відображена на окремих кресленнях.

1. План земель

На ньому відображається склад земельних угідь ПСП «Маяк». На кресленні позначаються рілля, кормові вгіддя, болота, лісосмуги, польові дороги, господарські двори, межі населених пунктів тощо (рис. 1).

План земель виготовляється на основі матеріалів інвентаризації земель з використанням матеріалів роздержавлення та приватизації земель, а також проектів встановлення меж Кашперівської сільської ради та меж сільських населених пунктів.

2. Картограма агровиробничих груп ґрунтів

На кресленні позначаються межі агровиробничих груп ґрунтів та їх шифри. В таблиці зазначаються повна назва агровиробничих груп ґрунтів згідно з номенклатурним списком, приводиться їх площа, бали бонітету та грошова оцінка 1 га в розрізі сільськогосподарських угідь (рис. 2).

3. План земель за формами власності та користуванням

Він відображає розподіл земель за власниками землі та землекористувачами. На плані позначаються межі земель, які знаходяться у приватній власності, та земель, наданих в оренду. В таблиці наводиться розподіл земель за видами угідь та їх площею в розрізі власників землі та землекористувачів.

В основу розробки плану земель за формами власності та користуванням були покладені план меж ПСП «Маяк» згідно з технічною документацією щодо поділу земель на земельні частки (паї) та зведена експлікація земель за формами власності та користуванням згідно з проектом роздержавлення та приватизації земель.

4. Схеми поділу земель

На схемі поділу земель сільськогосподарського формування на земельні частки (паї) відображається поділ ріллі та кормових угідь на земельні частки (паї) згідно з уточненням та затвердженням Кашперівською сільрадою списком громадян-власників земельних сертифікатів на право на земельну частку (пай) на території цієї сільради (ПСП «Маяк»). Використані також матеріали крупномасштабної зйомки земель, які підлягають поділу на земельні частки (паї) згідно з технічною документацією по роздержавленню та приватизації земель КСП «Маяк» (1995).

Розмір земельних ділянок (паїв) у фізичних гектарах визначається з врахуванням характеристики якості земель, що підлягають розподілу на земельні частки (паї).

Кожен власник земельного сертифіката має свій порядковий номер паю, згідно з яким йому виділено частку ріллі, сіножатей та пасовищ. На плані цифрами зображується площа паю та його порядковий номер.

Умовними позначеннями виділяється рілля та кормові вгіддя.

5-10. Картограми придатності ґрунтів для вирощування льону, картоплі, озимої пшениці, озимого жита, вівса, ячменю

Зазначені картограми виготовляються на базі класифікації ріллі щодо придатності її для вирощування основних сільськогосподарських культур. Орні землі за придатністю ґрунтів для вирощування культур класифікують так, щоб у межах зон вирощування виявити регіони з агроекологічними умовами, кращими для виробництва деяких видів продукції землеробства. В такому разі придатність виражається ступенем відповідності властивостей та ознак ґрунтів агробіологічним вимогам рослин і можливість давати певний урожай (рис. 3).

Придатність диференціюється, як і більшість властивостей ґрунтів, за п'ятьма ступенями або підкласами.

- *Перший підклас* (найбільш придатні землі) — це рілля, яка придатна для вирощування культур без будь-яких обмежень. Ефективність вирощування найбільш висока.
- *Другий підклас* (землі середньої придатності) — це землі високої середньозабезпечені поживними речовинами, але є фактори, які знижують родючість. Урожайність і ефективність вирощування культур нижчі, але при високій агротехніці і забезпеченості добривами вони можуть бути на рівні першокласних.
- *Третій підклас* (обмежено придатні землі) — це рілля середньо- або низькозабезпечена поживними речовинами, ґрунтовий покрив, рельєф та інші умови характеризуються деякими негативними факторами. Усунення їх при вирощуванні культур пов'язане з додатковими витратами на агротехнічні заходи, але без докорінної меліорації.

13. Технологічна характеристика полів сівозмін

На кресленні умовними знаками позначаються напрямки основного обробітку ґрунту та здійснення основних агротехнічних протиерозійних заходів.

Картограма розробляється з врахуванням кліматичних, ґрунтових та організаційних умов господарства. В таблицях наводяться технологічні характеристики полів сівозмін (довжина робочого гону, робочий ухил, показники, що характеризують родючий шар ґрунту та його механічний склад).

14, 15, 16.

Картограми агрохімічної характеристики ґрунтів

У них подається інформація щодо середньозважених величин змісту рухомого фосфору та калію в ґрунті та інформацію щодо ступеня кислотності ґрунтів у полях сівозмін. Креслення складаються на підставі матеріалів ґрунтового обстеження господарства та даних еколого-агрохімічного обслідування сільськогосподарських угідь.

У таблицях наводиться агрохімічна характеристика полів сівозмін та сінокосо- і пасовищезмін.

17. Креслення обмежень (сервітутів) прав власності та користування землею

На ньому відображається розміщення існуючих інженерних комунікацій — ліній електромереж (ЛЕП), водоводів, газопроводів та водоохоронних зон і прибережних смуг.

Опис обмежень у використанні земель в охоронних зонах наводиться в окремому розділі.

■ ВИСНОВКИ

Запропонований склад і зміст земельно-агротехнічного паспорту приватного сільськогосподарського підприємства є науковою основою екологічно безпечного та економічно ефективного використання земельних угідь. Він забезпечуватиме відтворення якості ґрунтового покриву та слугуватиме надійним документом щодо контролю за раціональним використанням та охороною земельних ресурсів підприємства.

Література

1. Добряк Д.С. Концептуальні засади розвитку землеустрою / Д.С. Добряк // Землевпорядкування. — 2001. — № 1. — С. 27-32.
2. Добряк Д.С. Стан і перспективи розвитку землеустрою в Україні / Д.С. Добряк // Землевпорядкування. — 2002. — №2. — С. 22-30.
3. Добряк Д.С. Проблеми сучасного землеустрою / Д.С. Добряк // Землевпорядний вісник. — 2012. — № 1. — С. 30-34.
4. Добряк Д.С. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічно безпечного використання. — 2-ге вид., допов. / Д.С. Добряк, О.П. Канаш, Д.І. Бабміндра, І.А. Розумний. — К.: Урожай, 2009. — 464 с. — Бібліогр. : С. 464-460.
5. Закон України «Про землеустрій»: прийнятий 22 травня 2003 року № 858-IV // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). — 2003. — № 36. — Ст.282.
6. Землеустрій — основа державної земельної політики України: матеріали круглого столу // Землевпорядний вісник. — 2006. — № 1. — С.2-24.
7. Сільське господарство України. Збірник. — К.: ТОВ «Август Трейд». — 2011. — 386 с.

ЗЕМЛЬНО-АГРОТЕХНИЧЕСКИЙ ПАСПОРТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ — ОСНОВА ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ВОСПРОИЗВОДСТВА ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ

Добряк Д.С., Бутенко Е.В.

Обоснованы состав и содержание земельного-агротехнического паспорта сельскохозяйственного предприятия — основы экологически безопасного и экономически эффективного использования земель, обеспечения воспроизводства качества почвенного плодородия. Он будет служить надёжным документом для контроля за рациональным использованием и охраной земель.

Ключевые слова: *агротехнический паспорт, экологически безопасное использование земельных угодий, воспроизводство продуктивности земель, агроформирования рыночного типа.*

* * *

Добряк Дмитрий Семенович, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НААН Украины, заведующий кафедрой управления земельными ресурсами НУБИП Украины, uzr2010@i.ua

Бутенко Евгений Владимирович, кандидат экономических наук, доцент кафедры управления земельными ресурсами НУБИП Украины, evg_cat@ukr.net

LAND AND AGRO-TECHNICAL PASSPORT FARM — ECOLOGICALLY BASIS OF REPRODUCTION AND USE OF LAND RESOURCES

Dobryak D., Butenko E.

Justified by the composition and content of the crop land and agricultural company passport as scientific basis of environment-friendly and cost-effective use of land, to ensure quality reproduction of soil fertility, and will serve as a reliable instrument for the control of rational use and protection of land.

Keywords: *Agrotechnical passport, environment-friendly land use, reproduction, land productivity, agricultural sector.*

* * *

Dobryak D., Doctor of economic sciences, Professor, corresponding member of NAAS of Ukraine, Head of the Land Management Department in National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, uzr2010@i.ua.

Butenko E., Ph.D. of Economics, assistant professor of the Land Management in National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, evg_cat@ukr.net.